

1. Gulácsy Lajos 1907-ben

GULÁCSY LAJOS (1882-1932)

Titokzatos táj (Székelyhíd) | Mysterious Land (Săcueni), 1906

Olaj, karton | Oil on cardboard, 38 x 46 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Gulácsy Lajos Székelyhíd. 1906.

Kezdő ár | Starting price: 5 000 000 Ft / 13 889 EUR
Becsérték: 7 000 000 – 10 000 000 Ft
Estimate: 19 444 – 27 778 EUR

FELTEHETŐEN KIÁLLÍTVA | PRESUMABLY EXHIBITED:

Gulácsy Lajos és Liebl Ervin festőművészek hagyatéki kiállítás.
Nemzeti Szalon, Budapest, 1936. október 1-12., katalógus 106. (*Székelyföldi tájkép* címmel)

Gulácsy Lajos 1902-1903-tól rendszeresen állított ki képeket a Nemzeti Szalonban és a Műcsarnokban rendezett tárlatokon, a korabeli cikkek pedig előszeretettel említették a fiatal tehetséges festőt. Ugyanebben az időben járt először Olaszországban, ahol eleinte tanulmányokat készített Rómában, 1903 decemberétől pedig Velence után Firenzébe ment, ahol anatómiát és bonctant hallgatott egy rövid ideig.¹ Keleti Artúr visszaemlékezése szerint Gulácsy firenzei műterme egy „nyomorúságos füke volt. Mégis ez volt az első lakása, ahol dolgozni tudott. Díványa fölé akasztotta a festővásznat, szemben a gyér világossággal, s a díványra állva festette meg Florenzi önarcképét. Nyilván más képeket is festett itt, s éjjel felkelt az ágyból és gyertyafénynél vizsgálta, mit festett?”² Noha Keleti az idézett írásában szándéka szerint inkább a különös festő furcsa szokásaira és viselkedésére utal, egyúttal azonban rávilágít Gulácsy korai festészetének egyik alapvonására és a borongós, sötét színek jellegzetes használatára festményein.

Ne feledjük, a fiatal Gulácsy akkor festett tendenciózusosan aranybarna-rőtes-füstszerű színű képeket, amikor az éppen csakhogy megszülető modern magyar festészet megszabadult e komor hangulatú színvilágtól, és felfedezte magának a fényt és a tiszta színeket (ld. nagybányai festészet, a magyar fauves). A kortársak persze nem mentek el szó nélkül az álomszerű, ódon hangulatú, sötét világot megidéző képek mellett, amelyek alkotójának fiatal kora ellenére, mind az elmúlásról és elvagyódásról szólnak. A MIENK 1909-es nagyváradi csoportkiállítása kapcsán említik, hogy Gulácsy egy fantázia-temetést rendezett, és erősen vonzódik a halál szertartásos misztériuma iránt.³ A Nyugatban Füst Milán írt elismerően a festő éjszakai tájairól és álomjeleneteiről.⁴ Dénes Zsófiától pedig tudhatjuk, hogy Bölöni György „*Most jön a firenzei temetés!*” – felkiáltással köszöntötte egyik alkalommal az

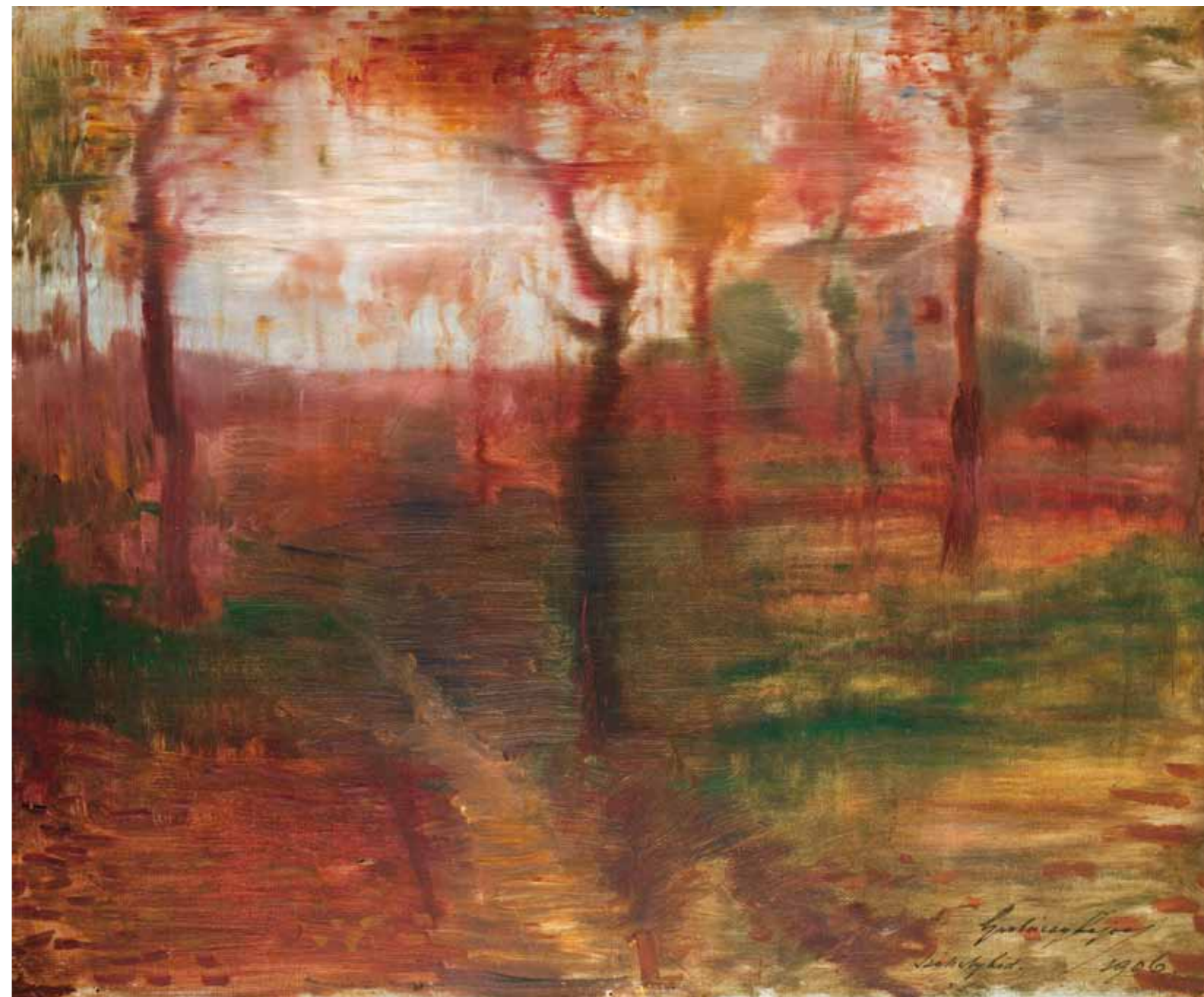

2. Gulácsy Lajos: Kalapos önarckép, 1909 magántulajdon

általja rajongásig szeretett Gulácsyt.⁵ Mindezt képcímei (pl. *Alkonyat, Elégia, Zivatar előtt, Arany-sárga köd*) és számos temetési menetet ábrázoló festménye (pl. *Temető alakokkal, Temetési menet, Gyászoló, Utolsó kenet*, mind 1904-1905 körül) is alátámasztják.⁶ „*Nem nehéz észrevenni, hogy a festő korai képei a legsötétebbek. A lecsapódó éjszaka első órája ez. A homály mélység nélküli és távlatatlan, de befelé haladva a tömbsötét fokról fokra fölenged, vibrálni kezd, és ahogy rétegei feloszlanak, előtűnik belső világossága. Az első pillanatban lehetetlen itt tájékozódni, később a szem fokozatosan hozzászokik a természetes nappali fény hiányához, meglátja, ahogy a tárgyak kibomlanak az őket átító árnyékból, aztán a körvonalak színnel telnek meg: nem a külső világosság sugara ez, az arcok és tárgyak magukból vetítik ki a fényt – saját fényud-*

varukban élnek” – írja rendkívül érzékletesen Szepesi Attila a festő „éjszakáiról”.⁷ Gulácsy 1905-től intenzívebben vett részt a hazai művészeti életben, miközben egyre többet is utazott. Áprilistól az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat rendes tagja lett, a Thália Színháznak tervezett díszleteket, jelmezeket, és megismerkedett a Baross-kávéház ún. balszél-fogó asztaltársaság tagjaival (Hevesi Sándor, Fülöp Lajos, Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Márfy Ödön stb.). Az év nyarán már Párizsban lakott a következő tavaszig, ahol Czigány Dezsővel, Cserna Rezsővel, majd Csáktornyai Zoltánnal osztotta egy albérletet. Párizs azonban nem érintette úgy meg, mint kortársait, 1906-ban már Munkácsón volt⁸ és 1907 márciusában Márfy Ödönnel nyílt közös tárlata az Uránia kiállító-helyiségében. A most aukcióra kerülő *Titokzatos táj* (1906) feltehetően a festő Munkácsón való tartózkodása és az első jelentős budapesti bemutatkozása között készült. Gulácsynak rokonai éltek Székelyhídon és az évtized második felében egyre többször járt Nagyváradon is. A székelyföldi tájhoz való hasonlóságot Gulácsy képén hiába keressük, helyette a műveiről már ismert álomszerű belső táj elemeinek meg, amelyet a megérzések és sejtelmek vékony ködfüggönnyel borítanak. Olyan helynek tűnik, ahova az ember csak álmában juthat el. Gulácsy a vízszintes vonalkázó ecsetvonásokkal elmossa a növények és a tárgyak kontúrjait, vibráló hatást érve el ezzel, és utalva az átmenetiség állapotára. Földszíneket használ, melyek a homályban olykor fénylenek. Gulácsy tisztában volt e látomásszerű hatás erejével, amely a sötét és világos, álomszerű és valóságos egymásba játszásával ér el. Amikor, a már elmegyógyintézetben élő művész, kiállítását megrendezték 1922-ben az Ernst Múzeumban, a doktorok és ápolók kíséretében megjelenő Gulácsy egy dolog miatt különösen ideges, hogy felfedez egy törött üveget és a „*rossz üveg, rontja a félszíneket*”.⁹

FÖLDES LÉNA

1 erről ld.: Szendrei János – Szentiványi Gyula: *Magyar képzőművészek lexikona 1.* Budapest, 1915, 610-611 és Kosztolányi Dezső: Gulácsy Lajos. In: *Magyar Szemle* 2014/7-8., 126.

2 Idézi: Marosvölgyi Gábor: Gulácsy kertje. In: *Gulácsy Lajos emlékezete III.* Szekszárdi Festészeti Triennálé, Művészetek háza, Szekszárd, 2002, 12.

3 l.m. 13.

4 Füst Milán: Párbeszéd Gulácsyról. In: *Nyugat* 1909/2., 454-455.

5 Dénes Zsófia: *Akkor a hársak épp szerttek. Legendaasztató emlékezések és dokumentumok Ady Endre váradi életéről.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1957.

6 Gulácsy fiatal korában többször találkozik a halállal. 1904 nyarán megtud egy eltított családi tragédiát, unokatestvérei halálát, akik dírtériát kaptak Gulácsy idősebb (fél)testvéreitől, akiknek felügyeletét feltehetően épp az ő születése miatt szülei nem tudták tovább vállalni, és nem tudván, hogy betegek, rokonokhoz küldték őket vidékre. A későbbi iratok szerint emiatt Gulácsy nagyban magát és anyját okolta. 1905 telén meghalt édesapja, akiről írsaiban többször megemlékezett. Első jegyesének halálhíreről pedig nem sokkal ezután értesült.

7 Szepesi Attila: Gulácsy Lajos éjszakai. In: Új írás 1979/1., 77.

8 „Örök egy Gulácsy-képet. Az ötvenes évek végén vásároltam, mikor a hőbortor preraffaelita munkáit még nem kereste senki. A festmény 1906-ban Munkácsón készült” – írja Szepesi ugyanott. Gulácsy Lajos éjszakai. In: Új írás 1979/1., 76.

9 Keleti Artúr: Emlékezés Gulácsyra. In: *Jelenkor* 1963/8., 767.